

Ембарго на імпорт «Made in Russia» і не тільки: заборона ввезення товарів із РФ у питаннях-відповідях

Постановою від 09.04.2022 № 426 «Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації» (далі — Постанова № 426) Кабінет Міністрів України впровадив безстрокову заборону на ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів з Російської Федерації. Водночас залишається чинною інша постанова Уряду зі схожого питання, а саме постанова від 30.12.2015 № 1147 «Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації» (далі — Постанова № 1147). Як поєднуються ці два акти Уряду і які заборони, зрештою, діють сьогодні — відповідь у цій статті.

І Постанова № 1147, і Постанова № 426 прийняті відповідно до частини 11 статті 29 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі — Закон про ЗЕД), тобто обидва акти Уряду впроваджують т.зв. адекватні заходи у сфері зовнішньоекономічної діяльності, але характер тих заходів різний.

Так, Постанова № 1147 впровадила **тимчасове обмеження (ембарго) двох видів:**

ввезення на митну територію України (у будь-якому митному режимі!) окремих товарів, що походять з РФ, згідно з переліком у додатку до постанови. При цьому пунктом 2 Постанови № 1147 Уряд дозволив здійснити поставки товарів, що були авансовані до набрання чинності цією постановою;

ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту та митному режимі тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами вагонів за кодами згідно з УКТ ЗЕД 8606 30 00 00, 8606 91 80 00, 8606 92 00 00, які з 20.02.2014 зареєстровані / взяті на облік (були зареєстровані / взяті на облік) за резидентами Російської Федерації.

Відповідно до пункту 3 Постанови № 1147 **ця постанова втрачає чинність 01.01.2023 або після припинення застосування Російською Федерацією дискримінаційних та / або недружніх дій щодо України.** Зауважимо, що таке формулювання строку дії Постанови № 1147 вкрай невдале.

По-перше, незрозуміло, яка саме з подій матиме перевагу: та, що настане першою, чи навпаки. Тобто, якщо 01.01.2023 настане скоріше, аніж припиняться «недружні» дії РФ, то Постанова № 1147 все рівно втратить чинність 01.01.2023 чи ні?

По-друге, припинення застосування РФ дискримінаційних та / або недружніх дій щодо України — не та обставина, яка стане очевидною для зацікавленої громадськості безпосередньо в момент її настання. А отже, якщо згадані «недружні» дії припиняться до кінця поточного року, то Уряду все рівно доведеться повідомити громадськість про цей факт окремим актом.

Для цілей Постанови № 1147 не мало (і не має) значення, з якої країни фізично прибув товар та / або через який пункт пропуску цей товар заїхав в Україну. Для належного застосування пункту 1 Постанови № 1147, що встановив часткове ембарго на ввезення на митну територію України окремих товарів, що походять з РФ, необхідно застосовувати **правила визначення походження товарів**, закріплені, насамперед, у розділі II Митного кодексу України «Країна походження товару», а також у ряді міжнародних договорів та угод, наприклад [Угоді про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав](#) (набрала чинності для України 14.09.2011) та [Угоді про правила визначення походження, що є додатком 1А до Угоди про заснування Світової організації торгівлі](#) (дата набрання чинності для України — 16.05.2008).

Щоб не втрапити в халепу, закупаючи товари, що потрапили під часткове ембарго, ми завжди радили замовникам вимагати один із документів, що підтверджують країну походження товару, а саме: *сертифікат про походження товару, засвідчену декларацію про походження товару, декларацію про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару (стаття 43 Митного кодексу України).*

Детальніше про особливості застосування Постанови № 1147 читайте у статті [«Санкції та інші обмеження в публічних закупівлях»](#).

Натомість у Постанові № 426 йдеться про заборону ввезення на митну територію України **в митному режимі імпорту товарів з Російської Федерації**. Оразу бачимо, що йдеться не про будь-який митний режим, як у пункті 1 Постанови № 1147, а лише про митний режим імпорту. Окрім того, постає питання: *«товари з РФ» і «товари, що походять з РФ» — це одне й те саме чи ні?*

Якщо припустити, що в обох постановах Уряду, попри різницю в термінології, йдеться про одне й те саме, тобто про товари, що походять з РФ, то ми доходимо висновку, що з моменту набрання чинності Постановою № 426 (тобто з 11.04.2022) два ембарго поєднуються, у результаті чого:

накладається повне безстрокове ембарго на ввезення на митну територію України **в митному режимі імпорту** будь-яких товарів, що походять з РФ, незалежно від того, з якої країни такі товари були фізично переміщені до України;

додатково залишається часткове ембарго на ввезення у будь-якому іншому митному режимі, окрім імпорту (наприклад, транзит, тимчасове ввезення чи переробка на митній території), товарів згідно з переліком в додатку до Постанови № 1147;

без змін залишається обмеження на ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту та митному режимі тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами вагонів за кодами згідно з УКТ ЗЕД 8606 30 00 00, 8606 91 80 00, 8606 92 00 00, які з 20.02.2014 зареєстровані / взяті на облік (були зареєстровані / взяті на облік) за резидентами РФ.

Порівняння змісту Постанови № 1147 та Постанови № 426: шукаймо відмінності

	Постанова № 1147	Постанова № 426
Правова підстава	Частина 11 статті 29 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», тобто обидва акти Уряду впроваджують т. зв. адекватні заходи у сфері зовнішньоекономічної діяльності	
Різновид обмеження	Часткове ембарго на ввезення в будь-якому митному режимі товарів згідно з додатком, а щодо окремих позицій вагонів — ввезення у митному режимі імпорту та митному режимі тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами	Повне ембарго на ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту
Товари, на які поширюється ембарго	<ul style="list-style-type: none">Товари згідно з переліком у додатку до Постанови № 1147, що походять з РФ;окремі позиції вагонів, які з 20.02.2014 зареєстровані / взяті на облік (були зареєстровані / взяті на облік) за резидентами	Будь-які товари з РФ, без винятків
Строк дії	Ця постанова втрачає чинність 1 січня 2023 р. або після припинення застосування РФ дискримінаційних та/або недружніх дій щодо України.	Безстроково (тобто, до зміни чи припинення адекватного заходу)

Якщо припустити, що «товари з РФ» це не «товари, що походять з РФ», а «товари, що фізично прибули з РФ, незалежно від країни походження» (це можуть бути як товари, що походять з РФ, тобто «made in Russia», так і товари походженням з інших країн, які, для прикладу, просто їхали транзитом через РФ, але усі вони заїхали на митну територію України саме з території РФ), то уся актуальність Постанови № 426 сходить нанівець, адже з моменту початку повномасштабних воєнних дій на території України внаслідок збройної

агресії РФ про жоден імпорт з території РФ не йдеться.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 № 188-р «Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» у зв'язку із військовою агресією з боку РФ та введенням воєнного стану на території України тимчасово закрито з 00 год 00 хв 28.02.2022 пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю за переліком згідно з додатком, до якого увійшли усі наземні пункти пропуску на кордоні з РФ та Республікою Білорусь.

Водночас повністю відкидати можливість такого трактування не слід (зрештою, за загальними правилами нормотворчості використання синонімів не допускається, тобто різні терміни мають означати різні речі).

Отже, на наш погляд, доцільно користуватися розширеним підходом щодо тлумачення Постанови № 426, поєднавши обидва варіанти тлумачення терміна «товари з РФ», тобто вважати, що «товари з РФ» — це і товари, що походять з РФ, і товари, що фізично доставляються з території РФ, незалежно від країни їх походження. Простіше кажучи, **жодної копійки на користь країни-окупанта — ані її виробникам, ані її перекупщикам.**

Найважливіші аспекти практичного застосування встановленого ембарго розглянемо у питаннях-відповідях.

Питання 1: Як перевірити дотримання умов ембарго контрагентом?

Відповідь: Актуальною залишається рекомендація, яку ми неодноразово висловлювали читачам порталу Радник: запитайте в контрагента (дійсного чи потенційного) один із документів, що підтверджують країну походження товару, а саме: сертифікат про походження товару, засвідчену декларацію про походження товару, декларацію про походження товару, сертифікат про регіональне найменування товару (стаття 43 Митного кодексу України).

Питання 2: Чи можна розцінювати Постанову № 426 як форс-мажор?

Відповідь: Згідно із законодавством України та усталеною практикою ембарго розцінюється як форс-мажор, тобто вважається надзвичайною та невідворотною обставиною, що об'єктивно унеможлиблює виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами (частина 2 статті 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні»).

Водночас для з'ясування питання, чи є ті чи інші обставини форс-мажорними для цілей

тлумачення обставин (не)виконання конкретного договору, слід дослідити безпосередньо умови цього договору, у тому числі розглянути можливості заміни товару на аналогічний іншого виробника.

Питання 3: Чи поширюються правила Постанови № 426 на товари, що були ввезені в Україну до дати набрання чинності цією постановою, однак митне оформлення яких здійснюється вже під час дії Постанови № 426?

Відповідь: Згідно з частиною 1 статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Тому правила Постанови № 426 не мають зворотної сили та не поширюються на товари, ввезені на митну територію України до 10.04.2022 включно. Таку ж позицію висловило Мінекономіки у [листі від 27.04.2022 № 4431-07/18273-03](#) на адресу Державної митної служби України.

Водночас замовникам, що придбали товари на умовах післяплати, слід взяти до уваги **мораторій на виконання (у тому числі примусове) грошових та інших зобов'язань, кредиторам (стягувачам) за якими є РФ або особи, пов'язані з державою-агресором** згідно з переліком у пункті 1 постанови Уряду від 03.03.2022 № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації» та постанову Кабміну № 555 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 927 і від 26.05.2021 № 523», згідно з якою заборонено введення в обіг і обіг палив, країною походженням яких є РФ та Республіка Білорусь та / або палива, власниками якого є юридичні особи, які зареєстровані на території Російської Федерації та Республіки Білорусь, або кінцевими бенефіціарами яких є Російська Федерація та Республіка Білорусь, фізичні та юридичні особи, стосовно яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції».

Питання 4: Ми авансували поставку товару, що походить з РФ, до набрання чинності Постановою № 426. Чи можемо ми вимагати окремого дозволу на розмитнення цього товару?

Відповідь: На відміну від Постанови № 1147, Постанова № 426 не містить жодних винятків для покупців / замовників, що авансували поставки товарів, на які накладено ембарго, до моменту набрання чинності Постановою № 426. Що робити з таким договором

— дивіться далі.

Питання 5: Що робити з договором, умови якого передбачають поставку товару, що походить з РФ?

Відповідь: На думку Мінекономіки, така ситуація підпадає під регулювання статті 607 Цивільного кодексу України, згідно з якою зобов'язання припиняється неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна із сторін не відповідає ([відповідь Мінекономіки на запит № 325/2022 від ТОВ «Юнілаб»](#)). Детальніше цей запит розглянуто в статті [«Мінекономіки про договори щодо постачання товарів виробництва РФ + приклад додаткової угоди на розірвання договору»](#).

Постанова № 426 не містить чітких правил щодо строку її дії. Очевидно, що встановлене Постановою № 426 ембарго на імпорт діє умовно безстроково, тобто без визначення граничного терміну, а просто до моменту зміни чи припинення такого ембарго.

Водночас сторони конкретного договору не можуть бути певними, що ембарго не буде припинене до спливу строку виконання зобов'язань за договором. Не кажучи вже про те, що в багатьох договорах поставка товарів з РФ не є чимось безальтернативним, і для належного виконання зобов'язання сторони можуть замінити країну-виробника товару (чи замінити товар на аналогічний, що походить з іншої країни).

З урахуванням викладеного, сторони договору, що передбачає поставку товарів з РФ, мають кілька варіантів дій, зокрема:

змінити умови договору таким чином, щоб виключити застосування ембарго, тобто змінити характеристики товару, зокрема щодо країни його походження, або ж інші умови. При цьому зміни до договору про закупівлю у таких випадках вносяться в загальному порядку з дотриманням статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі» (далі — Закон).

Наприклад, замовник може змінити характеристики самого товару на підставі пункту 3 частини 5 статті 41 Закону, покращивши його якість (якщо таке покращання, хоча б мінімальне, об'єктивно матиме місце). Якщо договір укладено за правилами постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану», то зміни до такого договору вносяться з дотриманням принципів публічних закупівель, але не обмежуючись положеннями статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі»;

зупинити виконання зобов'язань на певний строк у зв'язку з форс-мажорними обставинами — у порядку та на умовах, визначених договором (наприклад, отримавши довідку з торгово-промислової палати про підтвердження факту форс-

мажору, надіслати письмові повідомлення контрагенту, у результаті чого виконання зобов'язань відтермінується на строк дії форс-мажору, але не більш як на визначений у договорі строк, після чого сторони мають прийняти рішення про подальшу долю зобов'язання: або воно буде виконане у зв'язку з припиненням дії форс-мажору, або зобов'язання припиниться на підставі статті 617 ЦКУ).

Користуйтеся уже розробленим [прикладом додаткової угоди про призупинення дії договору про закупівлю](#);

розірвати договір / договір про закупівлю у зв'язку з неможливістю виконання зобов'язання, оформивши таке розірвання додатковою угодою, у якій буде врегульовано усі аспекти відносин між сторонами, зокрема щодо повернення авансу. До нагоди завантажте [приклад додаткової угоди на розірвання договору \(обставини, за які жодна із сторін не відповідає\)](#).

Питання 6: Чи обов'язково розривати договір / договір про закупівлю, умови якого передбачають поставку товару, що походить з РФ, чи достатньо призупинити дію договору / договору про закупівлю на певний час?

Відповідь: Замовники мають кілька варіантів дій, як вчинити з таким договором, основні з яких ми розглянули вище. Теоретично замовники вправі зупинити строк дії договору про закупівлю на тривалий (та навіть невизначений) строк, якщо це дозволяють умови договору / договору про закупівлю, керуючись пунктом 4 частини 5 статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі».

В кожному окремому випадку для прийняття зваженого рішення замовник має дослідити умови укладеного ним договору / договору про закупівлю, поточну потребу в товарах, що становлять предмет спірного договору, та альтернативні можливості задоволення такої потреби, а також інші обставини виконання договору. При цьому замовник має керуватися принципами публічних закупівель, зокрема економності та ефективності. Найгірший варіант — заморозити статус-кво за авансованим договором / договору про закупівлю, перетворивши, приміром, договір поставки на договір безвідсоткової позики.

Питання 7: Як замовнику убезпечитися від порушень ембарго з боку постачальника?

Відповідь: Замовник не в змозі проконтролювати та відслідкувати усі дії свого постачальника, але може покласти на постачальника відповідальність за дотримання ембарго, передбачивши відповідні положення у договорі, зокрема договорі про закупівлю.

Приклад формулювання такого положення: *«Постачальник несе повну відповідальність за дотримання встановлених законодавством України обмежень щодо ввезення товарів на митну територію України, у тому числі обмежень, встановлених постановами Кабінету Міністрів України від 09.04.2022 № 426 „Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації“ та від 30.12.2015 № 1147 „Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації“».*

Додатково на порталі [RADNUK.COM.UA](https://radnuke.com.ua) читайте:

[Заборона на торгівлю з тимчасово окупованими територіями \(оновлені правила з 07.05.2022\);](#)

[Воєнний стан продовжено на 90 діб з 25 травня;](#)

[Варіанти того, як прописати умови про строк виконання зобов'язань та термін дії договору, укладеного за Постановою № 169.](#)